Valtion nuorisoneuvosto

NUORTEN SOPIMUSYHTEISKUNTA: 16–29-VUOTIAIDEN NÄKEMYKSET TYÖMARKKINAPOLITIIKASTA[1]

Hanna Wass (Helsingin yliopisto)

Mistä on kyse?

Raportissa tarkastellaan 16–29-vuotiaiden[2] nuorten käsityksiä paikallisen sopimisen laajentamisesta, palkankorotusten joustoista ja työaikojen pidentämisestä yritysten työllistämismahdollisuuksien parantamiseksi sekä työttömyyskassojen jäsenyyden muuttamisesta pakolliseksi.

Keskeiset tulokset

1 Nuorilla on selkeitä ja koko väestön kanssa samansuuntaisia käsityksiä sopimusyhteiskunnan tulevaisuuteen liittyvistä kysymyksistä.

2 Nuorilta löytyy valmiutta palkkajoustoihin kilpailukyvyn edistämiseksi, mutta työajan pidentämistä vastustetaan jyrkästi.

3 Nuorille paikallinen sopiminen ja palkkajoustot näyttäytyvät toisistaan irrallisina asioina. Runsas puolet nuorista kannattaa työehdoista ja palkoista sopimista yritysten tasolla, mutta lähes yhtä suuri osa ei pidä palkkajoustoja hyvänä ratkaisuna kilpailukyvyn parantamiseksi.

Koronakriisi korostaa sopimusyhteiskunnan merkitystä

Alkuvuodesta 2020 käynnistynyt koronapandemia on tuonut mukanaan vakavan talouskriisin. Monilla aloilla liiketoimintamahdollisuudet ovat tyrehtyneet ja yritysten tuotot romahtaneet, minkä seurauksena työntekijöitä on lomautettu tai irtisanottu. Siinä missä 1990-luvun alun talouslama alkoi teollisuudesta ja vientivetoisista aloista, palvelujen kysynnän voimakas lasku on ollut koronakriisissä eturintamassa. Kriisi ja sen vaatimat ratkaisut ovat osaltaan ilmentäneet konsensuaalista kompromisseihin tähtäävää toimintakulttuuria, joka on ollut luonteenomainen piirre Suomen poliittisessa järjestelmässä. Hyvinvointiyhteiskunnan merkitys on korostunut paitsi yksittäisten ihmisten myös talouden näkökulmasta, sillä varsinkaan monet pienyrittäjät eivät olisi selvinneet ilman hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamaa turvaverkkoa. Toisaalta talouskriisi on nostanut esiin myös laajempaa tyytymättömyyttä työmarkkinoiden jäykiksi koettuja neuvottelumalleja kohtaan. Tästä konkreettisena osoituksena toimi Metsäteollisuuden lokakuun 2020 alussa ilmoittama päätös irtaantua jatkossa keskitetyistä työehtosopimuksista.

Miten kysely toteutettiin?

Analyysi perustuu ”*Kansalaisuuden kuilut ja kuplat (BIBU)*” -tutkimusprojektin yhdessä Taloustutkimuksen kanssa tekemään kyselyyn, jossa kartoitettiin suomalaisten näkemyksiä erityisesti talous- ja työllisyyspolitiikasta ja sosiaaliturvan uudistamisesta.[3] Kysymysten muotoilemisen pohjaksi otettiin elokuussa 2020 julkaistu valtiovarainministeriön muistio, jossa listattiin työllisyyttä mahdollisesti kasvattavia uudistuksia.[4] Kysely toteutettiin elo-syyskuun vaihteessa internetpaneelissa ja siihen vastasi runsaat 2 000 16–79-vuotiasta suomalaista. Muodostunut aineisto on painotettu sukupuolen, iän ja asuinpaikan mukaan niin, että se vastaa tilastollisesti Suomen väestöä (virhemarginaali +- 2 %-yksikköä).[5]

Hallituksen ja työmarkkinaosapuolten keskinäisiin neuvotteluihin perustuvan sopimusyhteiskunnan tulevaisuuden osalta nuoret ovat keskeisessä roolissa. Työmarkkinoille koronakriisin keskellä siirtyvän sukupolven uranäkymät siintyvät epävarmoina: yhä useampi työllistyy vuokratyöntekijäksi tai palkkatyön ja yrittämisen välimaastoon, työsuhteet ovat pirstaleisia ja työn säilymiseen liittyy monenlaisia ulkoistamisen ja automatisaation kaltaisia riskejä, joiden torjumisen korostetaan vaativan jatkuvaa osaamisen päivittämistä ja uudelleenkouluttautumista.[6] Nuori työntekijä saattaa kokea moninaisten paineiden keskellä asemansa avuttomaksi ja neuvotteluvoimansa mitättömäksi. Näistä lähtökohdista katsottuna sopimusyhteiskunta ei välttämättä näyttäydy aikansa eläneenä jähmeänä rakenteena vaan pikemminkin turvaverkkona globaalin talouden synnyttämässä uusjaossa voittajiin ja häviäjiin.

On myös mahdollista, että koronakriisissä avautuu 1990-luvun alun talouslaman kaltainen taitekohta tai ”harvinainen hetki” toteuttaa perusteellisempia työmarkkinoihin kohdistuvia rakenteellisia uudistuksia.[7] Nyt tehtävät valinnat ovat kriittisiä, jotta ei toisteta aiempia virheitä: 1990-luvun laman lapset eivät päässeet edeltäjiensä lailla kiinni työelämään, monen tulevaisuudenhaaveet menivät uusiksi ja lamasta muodostui avainkokemus, joka heijastui pitkäkestoisesti yhteiskunnallisiin asenteisiin.[8] Politiikkatoimien sisältöjen suunnittelun ja toteutettavaksi valittujen ratkaisujen hyväksyttävyyden kannalta on olennaista, että nuorten näkemykset ja intressit tulevat kuulluiksi päätöksenteossa.

Kolmikantaisen sopimisen historia Suomessa

Korporatiivisella toimintamallilla on Suomessa pitkät perinteet. Siinä hallitus, työnantajat ja palkansaajat neuvottelevat keskenään työlainsäädännöstä, työeläkkeistä ja palkkasidonnaisesta sosiaaliturvasta. Tämän kolmikantaisen sopimusmallin syntyhistorian osalta viitataan usein vuonna 1940 solmittuun niin kutsuttuun tammikuun kihlaukseen, jossa työnantajajärjestöt hyväksyivät ammattiliitot työmarkkinapolitiikan neuvotteluosapuoliksi ja tunnustivat työntekijöiden järjestäytymisoikeuden.[9] Toinen merkittävä askel suomalaisen korporatismin kehityksessä oli vuosina 1969–1970 aikaansaadut Liinamaa I ja II -työmarkkinaratkaisut, joissa sovittiin muun muassa erorahajärjestelmästä ja kokoontumisoikeudesta työpaikalla. Näiden ensimmäisten tulopoliittisten TUPO-sopimusten luontevana jatkumona järjestettiin Korpilammen konferenssi, jolla pyrittiin rakentamaan pitkälle tulevaisuuteen ulottuvaa luottamusta kolmikantaisen neuvottelumallin osapuolten välille.[10]

Aktiivisuus työmarkkinoita koskevien kokonaisratkaisujen löytämiseksi on keskittynyt nykyisin maan hallitukselle.

EU-jäsenyyden mukanaan tuoma kilpailu-, kauppa- ja rahapolitiikan siirtyminen kansallisen päätöksenteon välittömästä toimintavallasta heikensi kolmikantasopimisen merkitystä.[11] Kun rahapolitiikkaan liittyvä keinovalikoima kapeni, eikä Suomen kilpailukykyä ollut mahdollista enää parantaa valuuttaa devalvoimalla, paine palkanmuodostuksessa tapahtuvaan joustavuuteen kasvoi. Palkansaajajärjestöt ja elinkeinoelämän järjestöt tekivät kuitenkin jäsenyyden edellä tiivistä yhteistyötä uuden tilanteen hahmottamiseksi, ja niiden välillä vallitsi yhteisymmärrys siitä, että työehtosopimusten vähimmäisehtoihin ei kosketa.[12] Kolmikantasopimisen kannalta varsinainen päätepiste on kuitenkin paikannettavissa Elinkeinoelämän keskusjärjestön EK:n vuonna 2016 voimaan tulleeseen sääntömuutokseen, jonka myötä se ei enää tee keskitettyjä tulopoliittisia sopimuksia[13]. Tämän jälkeen aktiivisuus työmarkkinoita koskevien kokonaisratkaisujen löytämiseksi on keskittynyt pitkälti maan hallitukselle, mikä näkyi etenkin Sipilän hallituksen kilpailukykysopimuksen valmistelussa.

Nuorilta löytyy halua sopia ja joustaa

Kuviossa 1 tarkastellaan nuorten näkemyksiä neljästä työmarkkinasopimiseen nivoutuvasta kysymyksestä, joista kolme ensimmäistä ovat peräisin elokuussa 2020 julkaistusta valtiovarainministeriön virkamiestyöryhmän laatimasta esityksestä työllisyyttä edistävistä toimista. Neljäs tarkasteltava kysymys ei liity suoraan työllisyyttä edistäviin uudistuksiin vaan työntekijäosapuolen järjestäytymiseen.

Tuloksista nähdään ensinnäkin, että nuoret ovat lähtökohtaisesti varsin samoilla linjoilla koko väestön kanssa. Toinen yleinen havainto on nuorten halukkuus ottaa ylipäänsä kantaa työmarkkinakysymyksiin: työttömyyskassan jäsenyyttä lukuun ottamatta "ei osaa sanoa" -vastausten osuus nousee korkeimmillaankin vain viidennekseen. Tämä heijastanee osaltaan sitä, että aivan nuorimpia vastaajia lukuun ottamatta monella nuorella on jo omakohtaista kokemusta työelämästä. Vuoden 2017 tietojen mukaan naiset aloittavat työuransa nykyisin 19-vuotiaana ja miehet 21-vuotiaana[14], ja myös osa-aikatyö on suhteessa yleisintä nuorimpien (15–24-vuotiaat) keskuudessa[15].

Nuoret ovat halukkaita paikalliseen sopimiseen

Esitetyistä neljästä eri toimesta nuorilta löytyy eniten tukea sille, että palkoista ja työehdoista sovittaisiin jatkossa enemmän yrityksissä. Toisaalta kysymys myös jakaa nuoria vielä voimakkaammin kuin koko väestöä: puolet nuorista kannattaa paikallista sopimista, kun vastaava osuus kaikenikäisistä suomalaisista on 59 prosenttia. Kysymys on nuorten kannalta siinä mielessä kiinnostava, että paikalliseen sopimiseen ei heillä sisälly samanlaista historiallista painolastia kuin vanhemmilla ikäryhmillä, jotka saattavat muistaa keskustan puheenjohtaja Esko Ahon johdolla vuoden 1999 eduskuntavaaleissa tekemän aloitteen työreformiksi ja etenkin SAK:n siihen kohdistaman voimakkaan kritiikin.[16]

Suomalaisilla on nykyisin halua sopia monenlaisista kysymyksistä suoraan työnantajan kanssa[17], mutta olennaista on huomata, että tällöin kyse on kuitenkin työ- ja virkaehtosopimuksen puitteissa tapahtuvasta sopimisesta.[18] Sama on lähtökohta myös Sanna Marinin hallituksen kirjauksessa edistää paikallista sopimista työllisyyden ja kilpailukyvyn edistämiseksi.[19] Metsäteollisuuden ilmoitus irtaantua tulevaisuudessa keskitetyistä sopimuksista, mikä annettiin tämän aineiston keräämisen jälkeen, oli tältä osin käänteentekevä. Yli puolet (55 %) suomalaisista oli kuitenkin lokakuussa 2020 sitä mieltä, että paikallisen sopimisen tulee tapahtua aina ammattiyhdistysliikkeen valvonnassa.[20]

Paikallinen sopiminen näyttäytyy nuorille joustavuuden lisääntymisenä.

Kuvio 1 Nuorten näkemykset työmarkkinasopimisesta (kaikki: n=2 106, 16–29-vuotiaat: n=356) (%).

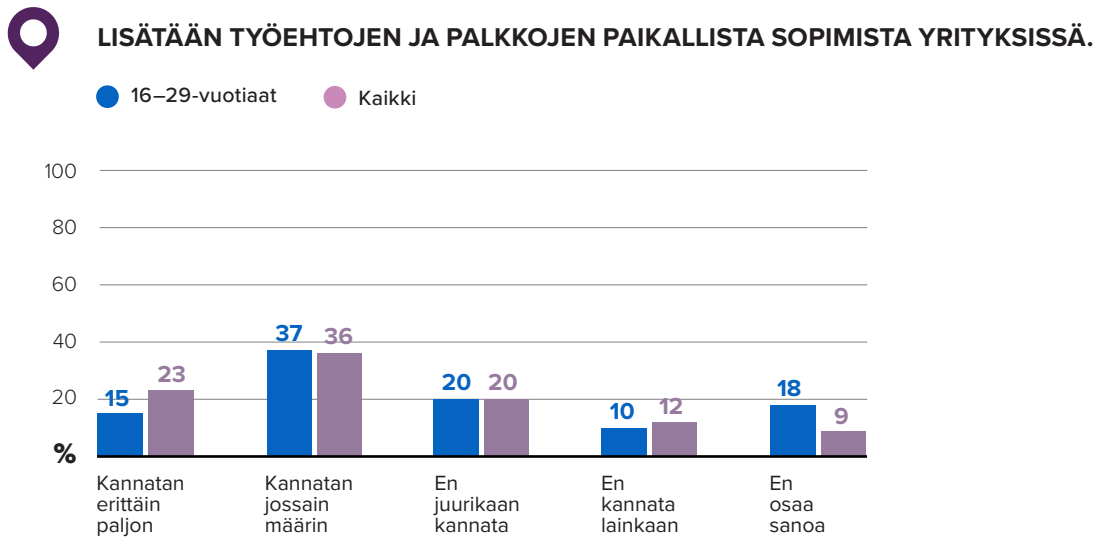

Nuorilta löytyy valmiutta palkka-joustoihin

Nuorilta löytyy myös ymmärrystä kilpailijamaita maltillisimmista palkankorotuksista sopimiseen työllisyyden parantamiseksi, joskin selvästi vähemmän kuin väestöllä keksimäärin (32 % vs. 43 %). Tältä osin on merkillepantavaa, että kysely tehtiin heti sen jälkeen kun UPM oli ilmoittanut Kaipolan tehtaansa sulkemisesta. Sen yhteydessä pidetyssä tiedostustilaisuudessa yhtiön johto ilmoitti perusteluksi, että Suomen ansiotaso ei ole kilpailukykyinen kilpailijamaihin Saksaan ja Ruotsiin verrattuna.[21] Kysymyksenasettelun yleisenä taustana on kuitenkin hyvä huomata, että Suomen keskimääräiset tuntikohtaiset työvoimakustannukset ovat EU-maiden keskiarvoa korkeammat, mutta matalammat kuin esimerkiksi Tanskassa, Ruotsissa ja Saksassa.[22]

Lisäksi Suomen hintakilpailukyky yksikkötyökustannuksilla mitattuna on parantunut vuoden 2020 aikana.[23]

Kyselyn tulosten perusteella nuoret hahmottavat paikallisen sopimisen ja palkankorotusten hillitsemisen toisistaan irrallisina asioina: 52 prosenttia nuorista kannattaa työehdoista ja palkoista sopimista yritysten tasolla, mutta lähes yhtä suuri osa (49 %) ei pidä palkkajoustoja hyvänä ratkaisuna kilpailukyvyn parantamiseksi. Havainto viittaisi siihen, että paikallinen sopiminen näyttäytyy nuorille, ehkä julkisesta keskustelustakin muodostuneen kuvan pohjalta, pikemminkin joustavuuden lisääntymisenä kuin työehtojen tai työntekijöiden neuvotteluvoiman heikentymisen riskinä.

KOROTETAAN PALKKOJA KILPAILIJAMAITA HITAAMMIN, JOLLOIN TYÖNANTAJILLE OLISI NYKYISTÄ EDULLISEMPAA PALKATA TYÖVOIMAA.

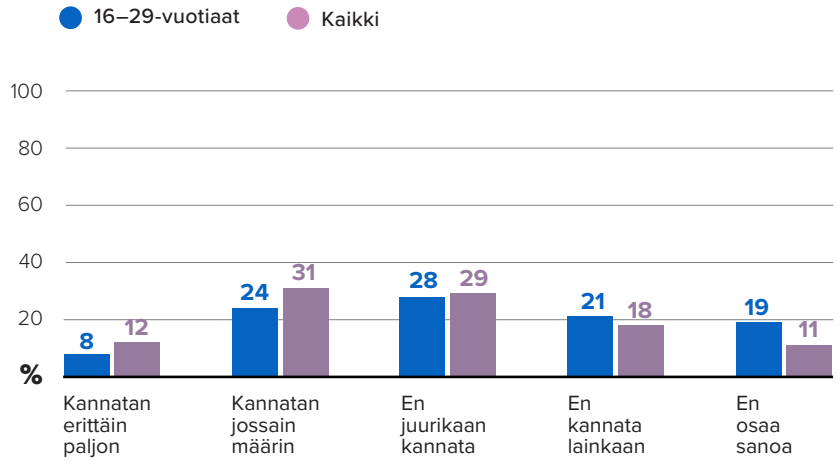

Nuorten näkemykset voivat heijastaa syvempää eriytymistä työajan jakautumisen suhteen.

Nuoret tyrmäävät työajan pidentämisen

Ehdotus työaikojen pidentämisestä herättää nuorissa voimakasta vastustusta, jopa enemmän kuin koko väestön keskuudessa (84 % vs. 78 %). Kysymys nivoutunee monen mielissä Juha Sipilän hallituksen esittämään ja työmarkkinaosapuolten kesäkuussa 2016 hyväksymään kilpailukykysopimukseen. Kikysopimukseksi kutsutulla uudistuksella pyrittiin parantamaan Suomen kilpailukykyä Saksaan ja Ruotsiin verrattuna muun muassa työaikojen pidentämällä ja lomarahoja leikkaamalla.[24] Nuorilta tuleva viesti on tältä osin selvä: työaikojen joustot eivät ole suunta, johon haluttaisiin edetä eikä ”Kiky kakkonen” -tyyppisille ratkaisuille löydy tukea. Kyse ei välttämättä ole kuitenkaan pelkästään siitä, että nuoret arvostaisivat työtä enemmän vapaa-aikaa, vaan jakautumisen tulos saattaa heijastaa työmarkkinoiden syvempää eriytymistä työajan suhteen.

Vastentahtoisten osa-aikaisten osuus on nuorten kohdalla vanhempia ikäryhmiä suurempi[25] ja lisäksi niin kutsutut nollatyösopimukset ovat nuorilla muita yleisempiä[26]. Myös tältä osin jännite nuorten myönteisyyteen paikallista sopimista kohtaan on ilmeinen.

PIDENNETÄÄN TYÖAIKOJA TAI MUUTETAAN NIITÄ SITEN, ETTÄ YLITYÖSTÄ KOITUU TYÖNANTAJALLE NYKYISTÄ VÄHEMMÄN KUSTANNUKSIA.

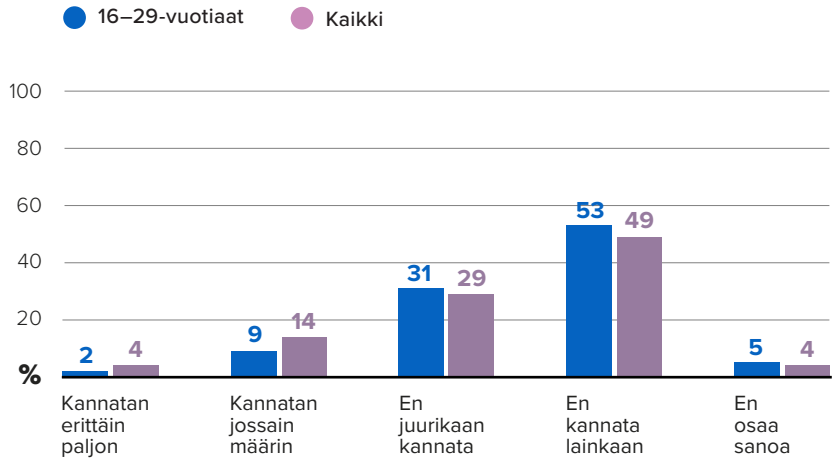

Neljäs tarkasteltavissa mahdollisista toimista liittyy kokoomuksen kesällä 2020 esiin nostamaan kysymykseen työttömyysturvan epäoikeudenmukaisuudesta: pääosin kaikki palkansaajat maksavat työttömyysvakuutusmaksuja, mutta vain työttömyyskassoihin kuuluvat voivat saada ansiosidonnaisen turvan työttömäksi jouduttuaan.[27] Kyseisen epäsuhdan korjaamiseksi on esitetty erilaisia malleja maksujen ja ansiosidonnaisen työttömyysturvan saamisen välille. Niillä kullakin on erilaisia mahdollisia seurauksia työvoiman järjestäytymisen asteelle, mistä syystä ne myös jakavat eri poliittisia puolueita.[28] BIBU-kyselyssä vastaajia pyydettiin ottamaan kantaa vaihtoehtoon, jossa työttömyyskassan jäsenyydestä tehtäisiin kaikille pakollinen.

Kolmannes nuorista kannattaa pakollista työttömyyskassan jäsenyyttä

Yli joka kolmas nuorista ja joka neljäs koko väestöstä ei osannut ottaa kysymykseen kantaa, mikä heijastaa sen monimutkaisuutta mistä tahansa suunnasta lähestyttynä. Selvästi suurempi osuus molemmista ryhmistä on silti pakollisen työttömyyskassan jäsenyyden kannalla (36 % vs. 46 %). Havainto on samansuuntainen sen kanssa, että alle 30-vuotiaiden osuus viiden suurimman työttömyyskassojen uusista jäsenistä on kasvanut vuoden 2020 alkupuoliskolla selvästi edelliseen vuoteen verrattuna.[29] Näyttäisikin siltä, että koronakriisi ja sitä seuranneet lomautukset ovat lisänneet motivaatiota suojautua kollektiivisen vakuutuksen kautta mahdolliselta työttömyyden riskiltä. Tämä voi heijastua myös yleisempiin näkemyksiin työntekijöiden järjestäytymisen tarpeesta, joskin vertailuaineiston puuttuessa tätä ei voida suoraan osoittaa.

SUOMESSA TULISI TOTEUTTAA YLEINEN ANSIOSIDONNAINEN TYÖTTÖMYYSTURVA SITEN, ETTÄ TYÖTTÖMYYSKASSAN JÄSENYYS ON KAIKILLE PAKOLLINEN.

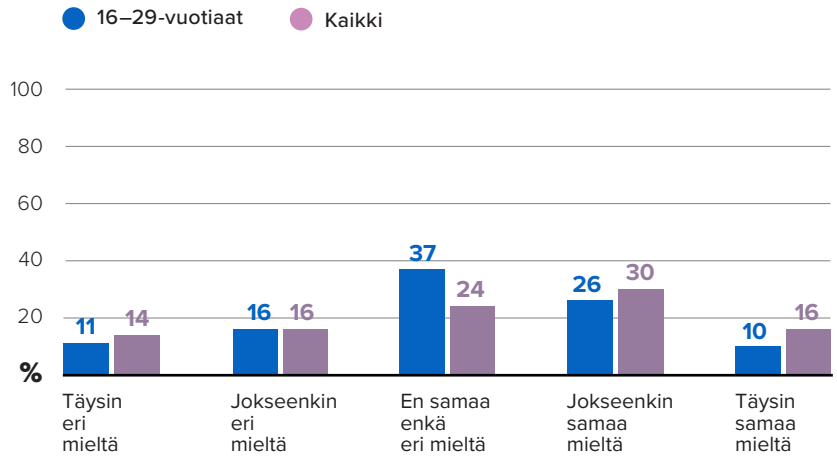

Ikä ja ammattiliittojäsenyys eivät juurikaan yhteydessä näkemyksiin työmarkkinasopimisesta

Kuviossa 2 on verrattu nuorten näkemyksiä yhtäältä vanhempiin työikäisiin ja toisaalta eläkeläisiin. Ryhmien keskiarvot eivät juurikaan eroa toisistaan, mikä tarkoittaa, että iällä on vain heikko yhteys työmarkkinasopimiseen liittyvistä käsityksistä. Keskeisen systemaattinen ero löytyy työikäisten ja eläkeläisten välillä: jälkimmäiset suhtautuvat muita positiivisemmin työntekijäosapuoleen kohdistuvaan joustotarpeeseen.

Kuvio 2 Eri ikäryhmien näkemykset työmarkkinasopimisesta, keskiarvot (yksisuuntainen varianssianalyysi, n=2 106). lällä on tilastollisesti merkitsevä yhteys kuhunkin väitteeseen 95 prosentin luottamustasolla.

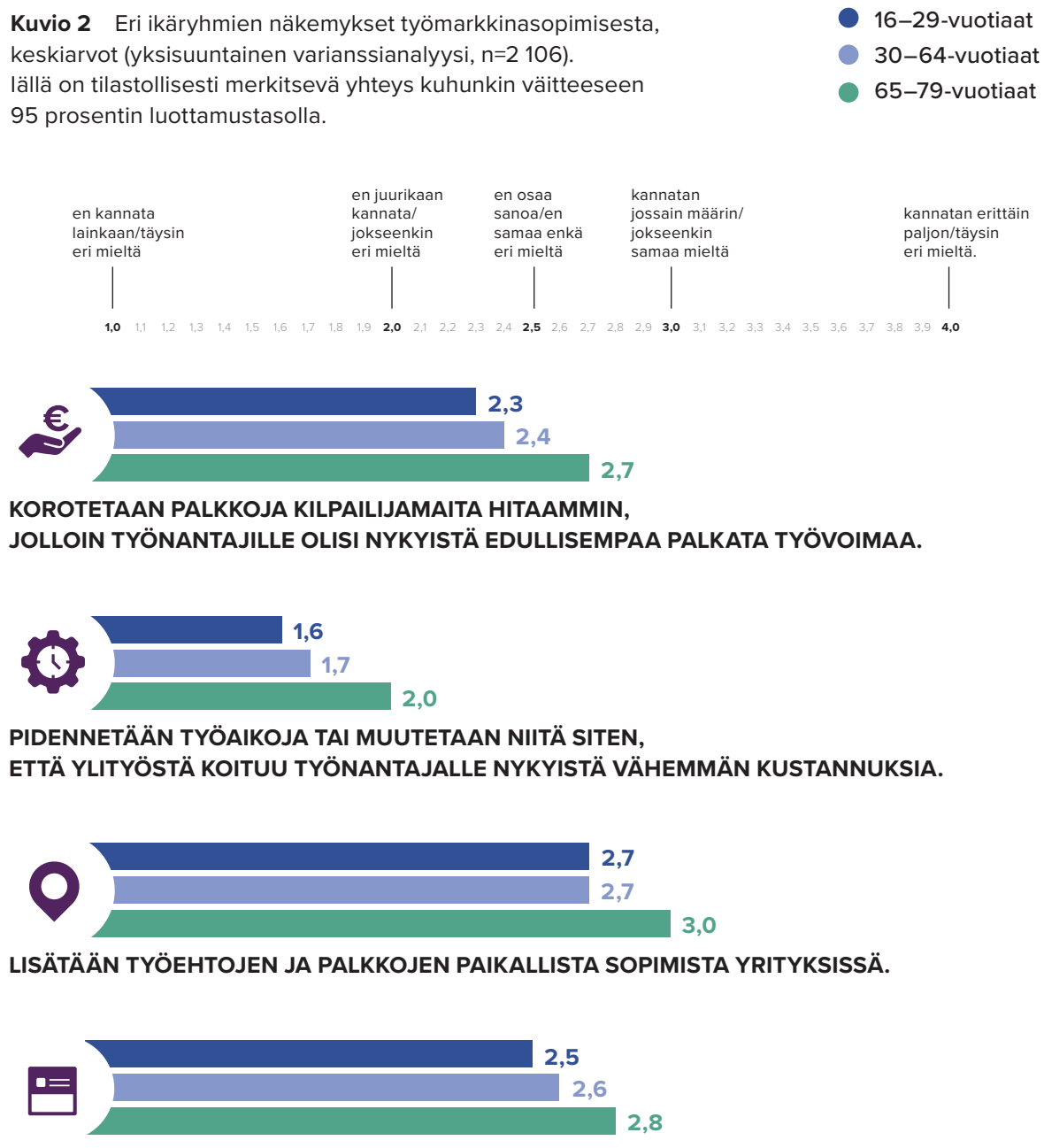

Kuviossa 3 on tarkasteltu erikseen 16–29-vuotiaiden näkemyksiä sen mukaan, kuuluvatko he ammattiliittoon tai työttömyyskassaan. Aineistossa nuoret jakautuivat tältä osin täysin kahtia: puolet olivat jäseniä jommassakummassa ja puolet eivät kummassakaan. Jäsenyys on kuitenkin tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä ainoastaan paikalliseen sopimiseen, jonka kannatusta ammattiliittoon tai työttömyyskassaan kuuluminen odotetusti vähentää. Tältä osin nuoret poikkeavat 30–64-vuotiaista työikäisistä, joiden keskuudessa järjestäytyminen systemaattisesti vähentää työntekijäpuolen joustoihin pohjautuvia ratkaisuja ja paikallisen sopimisen kannatusta sekä lisää työttömyyskassan jäsenyyden kannatusta.

Kuvio 3 16–29-vuotiaiden näkemykset työmarkkinasopimisesta ammattiliittoon tai työttömyyskassaan kuulumisen mukaan keskiarvot (yksisuuntainen varianssianalyysi, n=333). Ammattiliittoon tai työttömyyskassaan kuuluminen on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä paikalliseen sopimiseen 95 prosentin luottamustasolla.

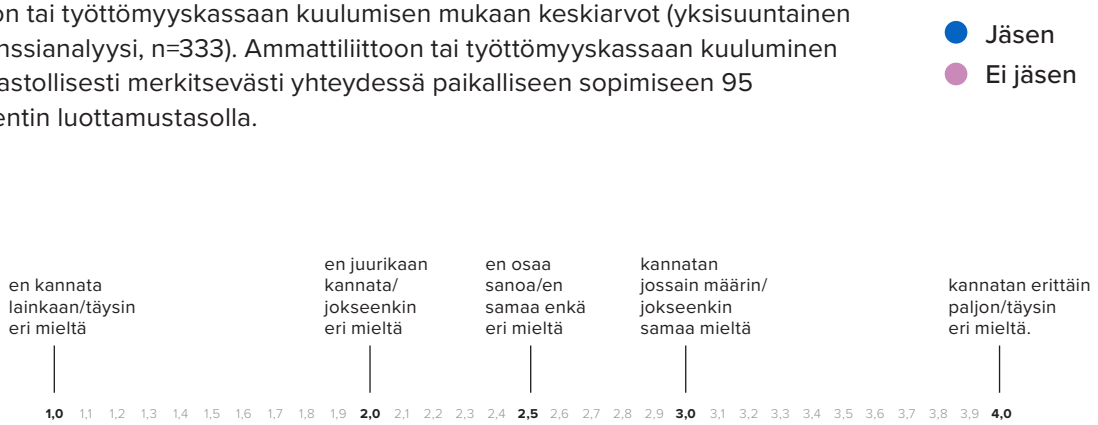

KOROTETAAN PALKKOJA KILPAILIJAMAITA HITAAMMIN, JOLLOIN TYÖNANTAJILLE OLISI NYKYISTÄ EDULLISEMPAA PALKATA TYÖVOIMAA.

PIDENNETÄÄN TYÖAIKOJA TAI MUUTETAAN NIITÄ SITEN, ETTÄ YLITYÖSTÄ KOITUU TYÖNANTAJALLE NYKYISTÄ VÄHEMMÄN KUSTANNUKSIA.

LISÄTÄÄN TYÖEHTOJEN JA PALKKOJEN PAIKALLISTA SOPIMISTA YRITYKSISSÄ.

SUOMESSA TULISI TOTEUTTAA YLEINEN ANSIOSIDONNAINEN TYÖTTÖMYYSTURVA SITEN, ETTÄ TYÖTTÖMYYSKASSAN JÄSENYYS ON KAIKILLE PAKOLLINEN.

Nuorten sopimusyhteiskunnan tulevaisuus

Vaikka varsinainen kolmikantamalli on lakannut toimimasta työmarkkinapolitiikan areenana, keskitetyllä sopimisella tunnustetaan edelleen olevan vahvuutensa yhteiskunnallisten olojen ja yritysten toimintaympäristön vakauttajana. Sillä on erityistä merkitystä nuorille, joiden oma neuvotteluasema työmarkkinoilla on heikko. Tuoreiden laskelmien mukaan alle 30-vuotiaiden palkkasumma oli vuoden 2020 heinäkuussa selvästi edellisvuotta matalampi siinä missä suurten ikäluokkien kohdalla tilanne oli päinvastainen.[30] Tämän raportin tuloksista käy ilmi, että nuoret arvostavat yhtäältä joustavuutta ja paikallisen sopimisen kaltaisia yksilöllisiä ratkaisuja ja ovat tarvittaessa valmiita tinkimään palkankorotuksista. Samanaikaisesti heillä on myös vahva näkemys siitä, että työntekijöistä lähtevät joustot työaikojen pidentämisen suuntaan eivät ole ratkaisu työn tuottavuuden parantamiseksi.

Koronapandemia ja sen aiheuttama talouskriisi ovat osoittaneet, että vakaaksikin koettu asema työmarkkinoilla voi muuttua nopeasti yrityksen kannattavuuden ajauduttua syöksykierteeseen. Nuorten kohdalla tämä näkyy jo nyt aiempaa selvästi suurempana innokkuutena liittyä työttömyyskassan jäseneksi, mutta myös pidempikestoinen asennetason vaikutus on mahdollinen. Vuoden 2020 alussa 35 prosenttia suomalaisista tunsi hyvin tai melko suurta luottamusta ammattiyhdistysliikettä kohtaan, mikä on täsmälleen sama osuus kuin vuosikymmen aiemmin.[31] Sen sijaan finanssikriisin jälkeen vuonna 2018 luottamus oli selvästi korkeammalla tasolla (42 %). Mikäli ammattiyhdistysliikkeen ja laajemmin sopimuspohjaisen toimintamallin koetaan tarjoavan mielekkäitä ratkaisuja koronan aiheuttamien talousvaurioiden paikkaamiseksi, myös nykyisestä talouskriisistä voi muodostua ammattiyhdistysliikkeen arvostusta lisäävä taitekohta.

Nykyisestä talouskriisistä voi muodostua ammattiyhdistysliikkeen arvostusta lisäävä taitekohta

Nuorten kannalta keskeiset lähitulevaisuuden työmarkkinakysymykset liittyvät harjoittelua ja koeaikaa koskeviin pelisääntöihin, vähimmäistyöehtoihin ja yksinyrittäjien asemaan. Harjoittelu on monelle nuorelle keskeinen väylä kartuttaa työmarkkinoilla vaadittua osaamista ja kokemusta, mutta etenkin palkattomana työharjoitteluun voi liittyä myös väärinkäytöksiä. Marinin hallitusohjelmaan onkin kirjattu tavoite täsmentää työsuhteisuuden määritelmää. Vähimmäistyöehtojen osalta työ- ja elinkeinoministeriössä on valmisteilla lakimuutos, jonka mukaan työnantajalla olisi jatkossa velvollisuus tarkastamaan vähintään 12 kuukauden välein työsopimuksessa sovitun työaikaehdon toteutumista.[32] Lainmuutoksen tavoite on pyrkiä saamaan lisää sääntelyä nollatuntityösopimuksiin, jotka ovat yleisiä paljon nuoria työllistävillä majoitus- ja ravitsemistoimialalla sekä vähittäiskaupassa.

Yksinyrittäjien ja alustavälitteisesti itsensä työllistävien aseman kehittymisen osalta työ- ja elinkeinoministeriön alaisen työneuvoston lokakuussa 2020 antamat lausunnot ovat puolestaan keskeisiä. Niiden mukaan yritysten ruokalähetit tekevät työtään työsuhteessa ja kuuluvat työaikalain soveltamisen piiriin.[33]

Nuorten näkemyksiä työmarkkinakysymyksistä ja sopimusyhteiskunnan toimintamalleista on tärkeää seurata kaikkina aikoina, mutta erityisesti koronakriisin kaltaisissa poikkeusoloissa. Nyt tehdyillä ratkaisuilla ja politiikkatoimilla on suuri vaikutus nuorten työurien kehittymiseen. Tältä kannalta on keskeinen kysymys, miten uudelleen- tai jatkokouluttautuminen tehdään mahdollisimman helposti niille nyt lomautetuille tai irtisanotetuille nuorille, joiden osaamiselle on jatkossa vähemmän kysyntää. Jotta vältetään 1990-luvun laman kaltaiset syvät arvet, nuoret tulee nähdä näissä keskusteluissa tunnustettuna neuvotteluosapuolena.

Hanna Wass on yleisen valtio-opin dosentti Helsingin yliopistossa ja työskentelee työpaketin vetäjänä Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamassa *Kansalaisuuden kuilut ja kuplat* (*BIBU*) -tutkimushankkeessa. Wass on tutkinut laajasti nuorten poliittista osallisuutta.

Nyt tehdyillä ratkaisuilla ja politiikkatoimilla on suuri vaikutus nuorten työurien kehittymiseen

Viitteet ja lähteet

1 Raportti on kirjoitettu yhteistyössä Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman ”Kansalaisuuden kuilut ja kuplat (BIBU)” -tutkimushankkeen (hanke nro 312710) kanssa. Tekijä kiittää lämpimästi Lauri Ihalaista ja Lauri Holappaa hyvistä kommenteista.

2 Ikäryhmä on valittu identtiseksi nuorisobarometrin (https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/) kohdejoukon kanssa. Taloustutkimuksen internetpaneeli kattaa myös nuorisobarometriin sisältyvät 15-vuotiaat, mutta heitä ei valikoitunut tässä käytössä olevan aineiston vastaajiksi.

3 ”*Kansalaisuuden kuilut ja kuplat*” eli BIBU on Suomen Akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama monitieteinen tutkimushanke, joka tutkii talouden rakennemuutosten poliittisia seurauksia (ks. www.bibu.fi). Valtion nuorisoneuvosto on BIBUn yhteistyökumppani.

4 Valtiovarainministeriö (2020) Muistio 14.8.2020. https://vm.fi/documents/10623/17688657/Muistio+ty%C3%B6llisyyspaketista.pdf/0d06bb45-3174-155b-4155-75c8e8a670e6/Muistio+ty%C3%B6llisyyspaketista.pdf?t=1597406184092.

5 Kyselyn tulosten analyysista ks. Kantola, Anu, Saikkonen, Paula, Vesa, Juho, Wass, Hanna ja Ahva, Toni (2020). *Kansalaiset koronakriisin kourissa: mitä poliittisia toimia kannatetaan?* Helsinki: Kansalaisuuden kuilut ja kuplat -tutkimushanke.

6 Fornaro, Paolo (2018). *Immigrant entrepreneurship in Finland*. ETLA Report No 83. https://pub.etla.fi/ETLARaportit-Reports-83.pdf; Fornaro, Paolo ja Kaihovaara, Antti (2020). Microdynamics, granularity and populism: The Finnish case. *European Journal of Political Economy* 65 (December); Kauhanen, Antti, Maliranta, Mika, Rouvinen, Petri ja Vihriälä, Vesa (2015). *Työn murros – riittääkö dynamiikka*. Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA; Pekkala Kerr, Sari, Maczulskij, Terhi ja Maliranta, Mika (2016). *Within and between firm trends in job polarization: Role of globalization and technology*. ETLA Working Papers No 41. Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA.

7 Kangas, Olli (2020). *Poikkeukselliset ajat avaavat poikkeuksellisia mahdollisuuksia*. Sosiaaliturvakomitean julkaisuja 2020:1. Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö; Saari, Juho (2009). Harvinainen hetki – tammikuu 2009 ja suomalaisen sosiaalipolitiikan tulevaisuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 74(3), 239–255.

8 Loukkola, Anna (2012). Lamavuonna 1992 tutkinnon suorittaneet työllistyivät huonosti. *Hyvinvointikatsaus* 1/2012, 40–42; Wass, Hanna ja Torsti, Pilvi (2011). Limittyvät sukupolvet ja jaetut näkemykset: suomalaiset yhteiskunnalliset sukupolvet ja sukupolvittaiset erot poliittisessa käyttäytymisessä. *Politiikka* 53(3), 167–184.

9 Bergholm, Tapio (2005). *Sopimusyhteiskunnan synty I*. Helsinki: Otava.

10 Saari, Juho (2010). Suomalainen konsensus – Korpilammen konferenssi (1977) käännekohtana. *Yhteiskuntapolitiikka* 75(5), 469–487.

11 Blom, Anders (2019). Suomen malli murroksessa – edunvalvonnan ja korporatismin uudet kuviot. *Politiikasta*. https://politiikasta.fi/suomen-malli-murroksessa-edunvalvonnan-ja-korporatismin-uudet-kuviot/.

12 Korhonen, Olli (2017). *Integraatiomyönteisten etujärjestöjen linjat ja toiminta ennen Suomen EU-jäsenyyttä*. Annales Universitatis Turkuensis C 441. Turku: Turun yliopisto.

13 Elinkeinoelämän keskusliitto (2017). EK luopuu keskusjärjestösopimuksista, sopiminen jatkuu liittojen toimesta. https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-luopuu-keskusjarjestosopimuksista-sopiminen-jatkuu-liittojen-toimesta/

14 Katainen, Antti (2020). Työurat jatkuvat aiempaa pidempään. *Työhyvinvoinnin erikoislehti TTT*, https://tttlehti.fi/tyourat-jatkuvat-aiempaa-pidempaan/.

15 Lukkarinen, Henri (2018). Vastentahtoiset osa-aikatyöt yleistyneet 2010-luvulla. *Tieto&trendit,* http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/vastentahtoiset-osa-aikatyot-yleistyneet-2010-luvulla/.

16 Yle Uutiset 12.11.1998 ”SAK tyrmää keskustan työreformin”, https://yle.fi/uutiset/3-5172194.

17 Metelinen, Sami (2019). *Paremman palkan perässä: työpaikkakohtainen sopiminen pelottaa ja houkuttaa*. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.

18 Työ- ja elinkeinoministeriö (2020). *Paikallisen sopimisen tila ja edistämisen edellytykset*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:8. Helsinki: työ- ja elinkeinoministeriö.

19 Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. *Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki: valtioneuvosto.

20 Kuronen, Sanna (2020). *Päätetään paikan päällä – puolet suomalaisista sopisi palkoista työpaikoilla*. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.

21 Yle Uutiset 26.8.2020. Seurasimme suorana tiedotustilaisuutta: UPM lakkauttaa Kaipolan tehtaan – pääluottamusmies: ”Tämä on suomalaisen johtamisen rimanalituspäivä”, https://yle.fi/uutiset/3-11512241.

22 Eurostat (2020). Palkat ja työvoimakustannukset, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Wages_and_labour_costs/fi#Ty.C3.B6voimakustannukset.

23 Alimov, Naufal, Busk, Henna, Godenhielm, Mats, Heimonen, Raija, Holappa, Veera, Huovari, Janne, Keskinen, Peetu ja Noro, Kirsi (2020): *PTT-ennuste: Kansantalous, syksy 2020*. Helsinki: Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, https://www.ptt.fi/ajankohtaista/uutiset/kansantalous-syksy-2020.html

24 Yle Uutiset 14.6.2016 ”Kiky allekirjoitettiin – Sipilä antoi kattavuuden kasvattamiselle lisäaikaa”, https://yle.fi/uutiset/3-8957357

25 Lukkarinen, Henri (2018). Vastentahtoiset osa-aikatyöt yleistyneet 2010-luvulla. *Tieto&trendit,* http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/vastentahtoiset-osa-aikatyot-yleistyneet-2010-luvulla/.

26 Tilastokeskus (2015). Työvoimatutkimus 2014. Palkansaajien nollatuntisopimukset. Helsinki: Tilastokeskus, http://www.stat.fi/til/tyti/2014/13/tyti_2014_13_2015-03-05_fi.pdf.

27 Kokoomus: ansiosidonnainen työttömyysturva https://www.kokoomus.fi/avainsanat/ansiosidonnainen-tyottomyysturva/

28 Helsingin Sanomat 14.7.2020. ”Kaikille kuuluva ansiosidonnainen saa kannatusta eduskunnassa – vasemmisto haluaisi pakollisen kassajäsenyyden, kokoomuksen Vartiainen Kela-kassan”, https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006571164.html.

29 Yle 17.8.2020. ”Suurlomautukset ja työttömyyden uhka sai kymmenet tuhannet nuoret hakemaan työttömyyskassan jäsenyyttä”, https://yle.fi/uutiset/3-11492529.

30 Kuronen, Sanna (2020). *Kohtalokkaat korostukset: palkkasopimukset on avattava, jotta massatyöttömyydeltä vältytään*. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.

31 Haavisto, Ilkka (2020). *Politiikan poikkeustila: koronakriisi yhdisti suomalaiset*. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta.

32 Yle 11.9.2020. ”Nollatuntisopimuksille tulossa tiukennus: Työnantajalle velvollisuus tarkastaa toteutuneet tunnit ja tarjota työntekijälle lisätunteja”, https://yle.fi/uutiset/3-11536061.

33 Työ- ja elinkeinoministeriö 15.10.2020. ”Työneuvosto otti kantaa ruokalähettien oikeudelliseen asemaan”, https://tem.fi/-/tyoneuvosto-otti-kantaa-ruokalahettien-oikeudelliseen-asemaan.

www.tietoanuorista.fi

Valtion nuorisoneuvosto

VALTION NUORISONEUVOSTO on valtioneuvoston asettama asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on käsitellä nuorten kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita sekä tuottaa ajankohtaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan.